

КОНСТИТУЦІЯ КАТАРУ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Зінченко О.В.,

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри прав людини та юридичної методології,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
ORCID: 0000-0001-6083-8727*

Зінченко О.В. Конституція Катару: основні характеристики.

В статті з'ясовано особливості Конституції Катару, її основні характеристики, які розкривають принципи побудови системи влади в означеній державі, стан закріплення прав людини та інших нюансів.

Показано, що Конституція Катару 2003 р. не визначає форми правління країни, хоча одночасно з цим в ній Катар названий демократичною країною, мотивуючи таку декларацію визнанням принципу розподілу властей, народу – джерелом влади, наявністю законодавчого органу – парламенту, прав і свобод громадян, зокрема, права обирати і бути обраним, принципів справедливості, рівності та свободи. Підкреслено, що навіть побіжний погляд на зміст Конституції показує кричущу невідповідність дійсності викладених «аргументів». Зокрема, суперечливою і алогічною постає назва Консультативної ради, фактично призначеної еміром, парламентом і законодавчим органом, як і принцип розподілу властей за умови концентрації усіх повноважень в руках еміра й очевидної переваги виконавчої влади над так званою законодавчою. Цілком фальшивими є й твердження про народ як джерело влади, лише п'ять відсотків якого, до того ж лише чоловічої статі, можуть брати участь у голосуванні у відповідності до написаного еміром закону, а також проголошені права та свободи за відсутності правового механізму втілення їх в життя і офіційного перенесення інтересів населення в останній ряд завдань державної політики. Фактично Катар за формою правління є абсолютною монархією у вигляді емірату, тобто королівства або князівства, походження якої носить змішаний, спадково-призначуваний характер.

Спростовано висновок про перехід форми правління Катару від абсолютної монархії до дуалістичної в результаті референдуму 2003 року. Зроблено висновок про декларативність конституції Катару, яка виявилась необхідною, по-перше, для правового закріплення незалежного правління династії Хамади бен Халіфи бен Хамада бен Абдулли бен Джассима на непохитній підставі шаріату, а по-друге, для забезпечення видимої відповідності вимогам Ліги Арабських Держав та глобалізаційного процесу.

Ключові слова: конституція, Катар, мусульманське право, абсолютна монархія.

Zinchenko O.V. Constitution of Qatar: main characteristics

The article explains the features of the Constitution of Qatar, its main characteristics, which reveal the principles of building a system of government in the specified state, the state of human rights, and other nuances.

It is shown that the Constitution of Qatar of 2003 does not define the form of government of the country, although at the same time it calls Qatar a democratic country, motivating such a declaration by the recognition of the principle of separation of powers, the people as the source of power, the presence of a legislative body – parliament, the rights and freedoms of citizens, in particular, the right to vote and be elected, the principles of justice, equality and freedom. It is emphasized that even a cursory glance at the content of the Constitution shows a blatant inconsistency with the reality of the stated «arguments». In particular, the name of the Consultative Council, actually appointed by the Emir, parliament and legislative body, appears contradictory and illogical, as does the principle of separation of powers provided that all powers are concentrated in the hands of the Emir and the obvious superiority of the executive branch over the so-called legislative branch. The claims about the people as the source

of power, only five percent of whom, moreover, only men, can participate in the vote in accordance with the law written by the emir, as well as the proclaimed rights and freedoms in the absence of a legal mechanism for their implementation and the official transfer of the interests of the population to the last row of state policy tasks, are also completely false. In fact, Qatar is an absolute monarchy in the form of an emirate, that is, a kingdom or principality, the origin of which is of a mixed, hereditary and appointed nature.

The conclusion about the transition of the form of government of Qatar from an absolute monarchy to a dual monarchy as a result of the 2003 referendum is refuted. The conclusion is made about the declarative nature of the constitution of Qatar, which turned out to be necessary, firstly, for the legal consolidation of the independent rule of the dynasty of Hamada bin Khalifa bin Hamada bin Abdullah bin Jassim on the unshakable basis of Sharia, and secondly, for ensuring the apparent compliance with the requirements of the League of Arab States and the globalization process.

Key words: constitution, Qatar, Islamic law, absolute monarchy.

Постановка проблеми. Країни Арабського Сходу сьогодні активно розвиваються в усіх напрямках, в тому числі і правовому, впливи глобалізації їх не оминають. Не дивлячись на те, що багато з арабських країн проголошують основою своїх національних правових систем мусульманське право, все ж таки одночасно з цим в них використовуються елементи західних правових систем, в першу чергу – романо-германського права. Д. Лук'янов вважає, що «одним із таких проявів важливих змін... є ідея конституціоналізму» [1, с. 247].

Метою даного дослідження є з'ясування особливостей Конституції Катару, її основних характеристик, які розкривають принципи побудови системи влади в означеній державі, стан закріплення прав людини та інших нюансів.

Стан опрацювання проблематики. До наукового висвітлення питань, пов'язаними з правовими системами мусульманських держав звертались багато дослідників, серед яких Д. Лук'янов [1], О. Петришин [2], Т. Орлова [3], О. Львова [4], Л. Гришко [5], А. Рудик [6], В. Веннікова [7], А. Тагієв [8], Ю. Коломієць [9], В. Сухонос [10], В. Шаповал [11] та інші. Але проблема конституціоналізму Катару не стала предметом їхнього дослідження. Саме заповненню цієї прогалини і присвячена ця стаття.

Виклад основного матеріалу. Держава Катар міститься у східній частині Аравійського півострова. Від самого початку н.е. Катар зазнав численних завоювань Сасанідами, Арабським Халіфатом, Туреччиною, Англією, а також племенами Бахрейну, Кувейту, Оману, воював із Саудівською Аравією. Із 1916 р. Катар був протекторатом Великобританії і лише у 1971 р. отримав незалежність.

Перша Конституція Катару (Основний закон) була октройована правителем ще у 1970 р. під тиском прогресивної інтелігенції та буржуазії напередодні створення суверенної держави, а також очевидною для шейха Ахмада Бен Алі аль Тані необхідністю конституційного закріплення влади за правлячою династією [9, с. 17]. У той же час, за правління Ахмада виявлялось очевидним небажання або нездатність влади здійснювати хоча б мінімальні соціальні заходи, невміння реалізовувати нафтові прибутки з метою зміцнення режиму, стабілізації правління, які використовувались на утримання державного апарату та «на потреби правлячої аристократичної верхівки на чолі з династією» [9, с. 33]. За свідченням колишнього радника кувейтського уряду і Суду еміра з юридичних питань В. Раафата, емір шейх Ахмад був «противником будь-яких реформ, проводив більше часу за кордоном, а його інтерес до державних справ обмежувався, головним чином, будівництвом розкішних палаців і витратою значної частини нафтових прибутків емірату на особисті і сімейні потреби... Планувалося зі згоди еміра, що його старший син, багато в чому схожий на батька, шейх Абд Аль-Азіз усуне спадкового принца шейха Халіфа Бен Хаміза і візьме владу в свої руки для встановлення досить міцного контролю над еміратом, а потім, діждавшись слушного моменту, проголосить себе його правителем. Проте переворот від 22 лютого 1972 р. поклав край цим прожектам» [9, с. 17].

Двірцевий переворот привів до влади законного спадкоємця престолу шейха Халіфа Бен Хаміза аль Тані, який почав приділяти значні суми на соціально-економічні заходи, чим зміцнив престиж монархії [9, с. 33]. У 1972 та 1995 рр. октройованою (дарованою) конституцією виявився виданий монархом одноосібний акт, змінювати який також може лише його творець. Історично виданням октройованої конституції монарх конституював себе як главу держави. Октройована конституція

розглядалась як своєрідне юридичне зобов'язання монарха, яке може бути ним і скасоване. Виразом такого зобов'язання слугує присяга монарха перед сходженням на трон, текст якої посилається на саму конституцію [11, с. 27-28].

Конституція 1970 р. зазнала певних змін. У 1999 р. був створений конституційний комітет підготовки постійного Основного закону. Комітет отримав назву «Комітету постійної Конституції». Другого липня 2002 р. текст Основного закону був представлений шейху із закладеними у ньому підвалинами суспільних відносин, врегулюванням роботи властей і «реалізацією участі громадян в управлінні країною», а також із «гарантуванням прав і свобод громадян у Катарі» [12]. Конституція приписувала «запровадження парламенту, який називається Консультативною радою». Дві третини його особового складу обирались «вільним і прямим голосуванням», а останні – призначались еміром. На цей орган, тобто на «парламент – Консультативну раду», покладалось «законодавча влада, планування бюджету» і «відповідальність за діяльність міністрів та за роботу виконавчої влади» [12].

29 квітня 2003 р. у Катарі відбувся «публічний референдум», у якому взяли участь 71132 громадяни, що складало близько 10 % населення. Виходячи ж із того, що голосували тільки чоловіки, цифра зменшиться удвічі, до 5 відсотків, тобто складатиме двадцятку частину населення, що наголошує становий, антидемократичний характер системи голосування і закреслює декларацію про «участь народу в управлінні державою». Слід також зазначити, що до членів правлячого сімейства Катару відносяться 20 тисяч осіб, 500 із яких мають титул шейха [9, с. 28]. Вони складають 2,8% населення, а разом із представниками феодальної верхівки та нафтових «королів» – означені вище 5% «виборців».

Восьмого червня 2004 р. шейх Хамад Бен Халіфа аль-Тані затвердив текст Основного закону й у виданому з цього приводу указі заявив, що «прийняв цю Конституцію з метою реалізації його мети щодо демократизації... Батьківщини», визнаючи її «приєднання до арабських та ісламських держав» [12].

Конституція Катару 2003 р. складається із 5 частин (глав), 5 розділів і 150 статей:

Частина I. Держава і принципи правління (ст. 1–17);

Частина II. Основні принципи суспільного життя (ст. 18–33);

Частина III. Права та обов'язки громадян (ст. 34–58);

Частина IV. Устрій влади:

Розділ I. Загальні положення (ст. 59–63);

Розділ II. Емір (Принц, Емір) (ст. 64–75);

Розділ III. Законодавча влада (ст. 76–116);

Розділ IV. Виконавча влада (ст. 117–128);

Розділ V. Судова влада (ст. 129–140);

Частина V. Заключні положення (ст. 141–150) [12].

Не зважаючи на те, що Катар був упродовж 32 років суверенним, стаття 1 Конституції 2003 р. розпочинає виклад тексту декларацією того факту, що «Катар – незалежна держава» [12, ст. 1]. І це слід розуміти не як прагнення запровадити конституційну форму правління за допомогою Основного закону, а скоріш як засіб узаконення влади правлячої династії. Так, стаття 8 говорить, що «правління державою здійснюється спадковим родом аль-Тані по чоловічій лінії спадкоємцями Хамада бен Халіфи Бен Хамада бен Абдулли бен Джассима. Престол повинен передаватись сину, якого називатимуть «безперечним спадкоємцем еміра». У випадку відсутності у еміра сина престол обіймає член сім'ї еміра, якого останній називає своїм спадкоємцем [12, ст. 8]. При цьому не згадуються ані «монархія», ані «республіка». Стаття 1 констатує, що «форма правління є демократичною», офіційною мовою є арабська, а населення Катару – «частина арабської нації» [12, ст. 1].

Термін «нація» є синонімом терміну «народ» і означає етнічну спільноту людей, що склалася історично, як правило, на певній території із спільними ознаками тісних економічних зв'язків, спільної мови, особливостей культури тощо. У процесі виникнення національних держав їх суверенітет часто визначався як «національний суверенітет». Згодом у «національному суверенітеті» почали вбачати право націй на політичне самовизначення й утворення окремої держави [11, с. 119–122]. Столицею країни встановлене місто Доха і передбачена можливість її перенесення до будь-якого іншого міста [12, ст. 2]. Статус столиці має органічний зв'язок із суверенітетом і набуває важливого значення. Для арабських держав, як колишніх колоній, воно полягає у заміні колишньої столиці метрополії – Лондону чи Парижу, звідкіля йшли закони, накази, розпоряджен-

ня, – власною столицею суверенної держави. Особливої пристрасності усе це набуває для новоутворених держав, які щойно звільнились від колоніальної залежності, у тому числі й арабських. «Національний характер держави у Бахреїні, Йорданії, Катарі, Кувейті, Омані, Саудівській Аравії та Сирії, – наголошує В.М. Шаповал, – засвідчує її офіційне визначення як «арабської». При цьому в основних законах Бахреїну, Єгипту, Ємену, Йорданії, Катару, Кувейту, Лівії, Об'єднаних Арабських Еміратів та Сирії застережено, що народи відповідних країн є «частиною арабської нації» [11, с. 120]. У такій тенденції об'єднання арабських держав можна також вбачати прагнення створити засіб збереження незалежності, суверенітету і територіальної цілісності.

І знову ж мова йде про необхідність охорони державою її незалежності, суверенітету, територіальної безпеки, недоторканності і протистояння будь-якій агресії. Саме тому держава повинна поважати міжнародне право, договори й угоди, виконувати їх вимоги. Зовнішня політика має ґрунтуватись на принципах підтримання миру та безпеки, права народів на самовизначення, співпраці з миролюбними державами [12, ст. 5–7]. Поняття державного суверенітету ґрунтується на визнанні неприпустимості обмеження влади в державі поза волею її носія. Державний суверенітет існує лише за умови верховенства й незалежності держави. Незалежність, як сторона державного суверенітету, знаходить прояв у здійсненні державою своїх внутрішніх та зовнішніх функцій поза владою інших держав [11, с. 115–116].

Означена пристрасність у декларуванні суверенітету й незалежності обумовлюється колоніальним минулим країни. Не менш важливого значення Конституція приділяє питанню стосовно державної території та її цілісності. За висловом В.М. Шаповала, державна територія надає можливості самому існуванню держави. Державна територія складає геофізичний простір, на який поширюється суверенітет держави. Територія є не тільки просторовою сферою верховенства держави, але й об'єктом її публічних правомочностей. Держава встановлює правовий режим власної території, забезпечує її охорону, визначає її адміністративно-територіальний устрій, поєднуючи державне функціонування з відповідно організованим населенням [11, с. 132–133].

Одночасно із констатацією незалежності стаття 1 Конституції проголошує іслам державною релігією, а шаріат – основою законодавства [12, ст. 1].

Відповідно до статті 3 Конституції Катару державними символами є прапор, емблема та гімн, які встановлюються окремим законом. Державні символи пов'язуються із поняттям держави та суверенітету і складають визначене конституцією чи окремими законами або традиційно визнані предмети, зображення, поетико-музичні твори, словесні формулювання тощо, які зазвичай мають історичне походження, віддзеркалюють особливості розвитку і сучасного стану того чи іншого соціуму, слугують різним цілям у діяльності державних органів та посадових осіб, в умовній формі засвідчують саму державу та її суверенітет [11, с. 122].

Конституція закріплює правління «за спадкуванням родом Аль-Тані по чоловічій лінії». За відсутності спадкоємця після сімейної ради та наради із старійшинами емір своїм указом призначає спадкоємця із членів правлячої династії [12, ст. 8]. Таким чином, походження абсолютної влади Катару носить змішаний, спадково-призначуваний характер, хоча В. Сухонос зазначає, що Катар «перейшов від абсолютної монархії до дуалістичної в результаті референдуму 2003 року» [10, с. 189].

У частині II – «Основні принципи суспільного життя» – наголошується, що суспільство Катару ґрунтується на принципах справедливості, доброзичливості, свободи, рівності і високої моралі [12, ст. 18]. Катарська сім'я заснована на релігійному віруванні, етиці та почутті патріотизму [12, ст. 21]. Перелічені принципи соціальної політики держави, зокрема, піклування про охорону здоров'я населення, його освіти, добробут тощо [12, ст. 23–25]. Головною підвалиною катарського суспільства проголошуються «власність, капітал і зайнятість» [12, ст. 26]. До цього додається свобода економічного підприємництва, збільшення виробництва, піднесення рівня суспільного добробуту [12, ст. 28]. Держава зобов'язується охороняти навколишнє середовище і зберігати екологічний баланс [12, ст. 33].

У частині III – «Права та обов'язки громадян» – проголошуються рівність громадян Катару у правах та обов'язках, а також перед законом, неможливість дискримінації за статевою, расовою, мовною чи релігійною ознакою [12, ст. 34–35]. Забороняється застосування тортур та приниження людини. Декларується свобода пересування, недоторканність особистого життя громадянина, недопущення втручання в сімейне життя, проникнення в житло та в особисте листування або будь-якого іншого втручання, що може зганьбити або принизити людину [12, ст. 36–37]. Гаранту-

ється свобода обирання та бути обраним, право на об'єднання, на зібрання відповідно до вимог закону, свобода думки, наукових досліджень, отримання інформації, освіти, а також свобода віросповідання [12, ст. 42, 44-45, 47-50].

До обов'язків входять захист країни, виконання службових обов'язків, повага до Конституції, дотримання законів та громадського порядку, національних традицій та звичаїв [12, ст. 53, 54, 57].

Слід зазначити, що втілення в життя проголошених Конституцією Катару демократичних принципів та прав і свобод громадян не має реальних підстав. Згадані норми не передбачають матеріальних і юридичних гарантій, які б забезпечували усім громадянам можливість здійснення цих прав і свобод, і не складають реального підґрунтя для захисту прав особи.

Частина IV – «Устрій влади» – складає серцевину Конституції Катару і саме в ній зосереджено найбільш виразні декларативні суперечності, якщо уникати словосполучення «правові абсурди». У розділі I – «Загальні положення» – зазначається, що джерелом влади є народ», який здійснює правління відповідно до Конституції. Влада ґрунтується «на принципі розподілу властей». Законодавча влада здійснюється Радою аль-Шура, виконавча – еміром спільно із Радою міністрів, а судова – судом від імені еміра [12, ст. 59-63]. У розділі II – «Емір» – останній проголошується «главою держави» з недоторканністю, головнокомандувачем збройних сил країни і «лицем держави» на її території і за її межами [12, ст. 64-66].

До функцій еміра входить планування державної політики укупі із Радою міністрів; затвердження і прийняття законів, без чого вони не набувають сили; скликання Ради міністрів на засідання і головування на ньому; призначення державних і військових службовців та встановлення строку їхньої служби; акредитування представників дипломатичних і консульських місій; помилування та амністія; вручення цивільних і воєнних нагород та відзнак; створення міністерств і інших державних апаратів та організація їхньої діяльності; укладання договорів та угод тощо [12, ст. 67-68].

Емір має право запровадити воєнний стан у визначеному законом винятковому випадку і вжити усіх необхідних заходів протистояння загрози безпеці держави, цілісності її території, безпеці населення та державних органів. У виняткових випадках, які вимагають термінових заходів та видання спеціальних указів, емір може видавати укази із силою закону [12, ст. 69-70]. Емір призначає прем'єр-міністра, приймає його відставку разом із усім кабінетом, призначає міністрів спеціальним указом. Перед початком здійснення своїх повноважень емір виголошує наступну присягу: «Клянусь перед Аллахом поважати шариат, конституцію і закон, охороняти незалежність держави та її цілісність, а також свободу й інтереси громадян» [12, ст. 74]. Емір зобов'язується враховувати думку народу відносно важливих державних питань, яка висловлюється на референдумі і результати якого вважаються прийнятими за умови висловлення за предмет голосування більшості виборців [12, ст. 75].

Таким чином, присяга свідчить, що емір висуває на перше місце у визначенні основ управління шариат, на друге – Конституцію і закон, на третє – охорону держави і на четверте, тобто останнє – свободу й інтереси громадян. Він запроваджує воєнний стан у відповідності до закону, який сам приймає або затверджує і який без цього не набирає сили [12, ст. 67]. Вихолощеним виявляється і твердження статті 59 про те, що «джерелом влади є народ», який здійснює правління відповідно до Конституції, а також щодо врахування еміром висловленої на референдумі думки народу [12, ст. 75]. Вище наголошувалось, що в опитуванні народу бере участь лише 5 % населення, до того ж лише чоловіків [12]. Першорядна значущість шариату у клятві еміра закреслює і декларацію рівності жінок.

Правові суперечності містяться саме у розділі III – «Законодавча влада». Стаття 76 проголошує, що «законодавчу владу здійснює Рада аль-Шура, яка зобов'язана дотримуватись державної політики, затверджувати державний бюджет, а також контролювати виконавчу владу» [12, ст. 76]. У статті 121 тексту Конституції Рада аль-Шура називається «консультативною радою», тобто дорадчим органом, якому ніби-то надана законодавча влада [12, ст. 121]. Рада складається із 45 членів, 30 із яких обираються таємно, а 15 призначаються еміром із числа міністрів та чиновників інших органів влади. Порядок виборів визначається законом [12, ст. 77-78]. Фактично ж виборчий закон, на підставі якого обираються дві третини складу Ради аль-Шура, приймається еміром і надає виборчі права лише двадцятій частині населення країни, до того ж тільки чоловічій статі. Фактично консультативні ради створюються шляхом призначення за відсутності парламенту і консультують монархів з питань законотворення. Такі органи є дорадчими. Монарх воло-

діє державною владою в усіх сферах, у тому числі й у сфері законодавчій. «До того ж принцип «традиційних консультацій», – наголошує В.М. Шаповал, – який історично покладений в основу ісламської концепції організації та здійснення державної влади і означає спілкування провідника з «впливовими людьми» (меджлис) з метою з'ясування і врахування різних інтересів, по суті заперечує політичні вибори» [11, с. 361].

Емір або призначена ним особа відкривають щорічну сесію Ради аль-Шури і виголошують промову про актуальні для держави проблеми [12, ст. 87]. Перед початком своєї діяльності члени Ради приносять наступну присягу: «Клянусь Аллахом бути відданим державі та еміру, поважати шариат, конституцію і закон, захищати інтереси громадян, а також бути чесним і вірним при виконанні своїх обов'язків» [12, ст. 92]. Емір має право розпустити Раду указом із зазначенням причини такого заходу [12, ст. 104].

Кожен член Ради аль-Шури має право вносити на її обговорення законопроект, який, у разі прийняття до розгляду, представляється уряду. Усі законопроекти, ухвалені Радою аль-Шури, повинні представлятися еміру для затвердження [12, ст. 105-106]. За дозволом уряду Рада може вносити поправки до проекту бюджету [12, ст. 107]. Дії членів Ради аль-Шура обмежені законом [12, ст. 115].

Повноваження виконавчої влади регулюються розділом IV – «Виконавча влада». Перед початком виконання обов'язків члени уряду приносять наступну клятву: «Клянусь перед Аллахом бути відданим еміру і країні, поважати шариат, конституцію і закон, захищати інтереси громадян, з честю виконувати свої обов'язки, а також охороняти територіальну цілісність і безпеку країни» [12, ст. 119]. Рада міністрів бере участь у виконанні обов'язків еміра та в управлінні державою «у відповідності до положень конституції і закону» [12, ст. 120]. Вона вносить законопроекти до Ради аль-Шура для «схвалення Консультативною радою», після чого вони передаються еміру для затвердження і оприлюднення [12, ст. 121]. Уряд звітує перед еміром за виконання бюджету [12, ст. 121]. Прем'єр-міністр представляє еміру й усі рішення Ради аль-Шура [12, ст. 125].

Розділ V – «Судова влада» – розпочинається заявою про те, що «правління у Катарі засноване на верховенстві закону», а повага до правосуддя, його недоторканність, безпристрасність суддів складають «гарантію прав і свобод» [12, ст. 129]. Судова влада «повинна бути незалежною... судді незалежні і не повинні підпорядковуватись будь-якій владі у виконанні своїх обов'язків. Втручання у судові процеси заборонене» [12, ст. 130-131]. Конституція не згадує питання щодо призначення суддів і лише констатує, що «закон визначає судову систему, юрисдикцію суду і його повноваження» [12, ст. 132].

Нарешті, частина V – «Прикінцеві положення» – розпочинається наголошенням того, що конституція не може вступити в силу до схвалення її еміром [12, ст. 141, 144]. До цього додається, що положення стосовно управління державою та успадкування влади, визначені конституцією обов'язки еміра, не підлягають поправкам [12, ст. 145, 147].

Висновки. Таким чином, Конституція Катару 2003 р. не визначає форми правління країни і є декларативною за сутністю. В той же час, вона називає країну демократичною, мотивуючи таку декларацію визнанням принципу розподілу властей, народу – джерелом влади, наявністю законодавчого органу – парламенту, прав і свобод громадян, зокрема, права обирати і бути обраним, принципів справедливості, рівності та свободи. Однак навіть побіжний погляд на зміст Конституції показує кричущу невідповідність дійсності викладених «аргументів». Зокрема, суперечливою і алогічною постає назва Консультативної ради, фактично призначеної еміром, парламентом і законодавчим органом, як і принцип розподілу властей за умови концентрації усіх повноважень в руках еміра й очевидної переваги виконавчої влади над так званою законодавчою. Цілковито фальшивими є й твердження про народ як джерело влади, лише п'ять відсотків якого, до того ж лише чоловічої статі, можуть брати участь у голосуванні у відповідності до написаного еміром закону, а також проголошені права та свободи за відсутності правового механізму втілення їх в життя і офіційного перенесення інтересів населення в останній ряд завдань державної політики.

Фактично Катар за формою правління є абсолютною монархією у вигляді емірату, тобто королівства або князівства, походження якої носить змішаний, спадково-призначуваний характер. Низка аргументів спростовує висновок про перехід Катару «від абсолютної монархії до дуалістичної в результаті референдуму 2003 року»: по-перше, названий «публічним» референдум не можна вважати справжнім, оскільки він не був загальнонародним, а участь у ньому взяли лише 5 % населення. Більша частина його учасників належала до членів правлячого сімейства і захищала

інтереси абсолютної монархії. По-друге, рішення так званого референдуму затверджувалось монархом. По-третє, Конституція не передбачала виборного законодавчого органу і називала таким і парламентом дорадчу Консультативну раду, дві третини членів якої обирали ті ж представники правлячого сімейства із свого складу, до чого монарх додавав третину призначених ним членів. По-четверте, не відповідали дійсності і твердження вступної частини Конституції, що остання схвалена на референдумі, «більшістю голосів громадян», що держава «гарантує кожному свободу вибору і можливість бути обраним», а виконавча влада є відповідальною перед Консультативною радою.

Декларативна конституція виявилась необхідною, по-перше, для правового закріплення незалежного правління династії Хамади бен Халіфи бен Хамада бен Абдулли бен Джассима на неопитній підставі шаріату, а по-друге, для забезпечення видимої відповідності вимогам Ліги Арабських Держав та глобалізаційного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лук'янов Д. Релігійні правові системи в сучасному світі: монографія. Харків: Право, 2015. 353 с.
2. Правова карта сучасного світу: навч. посіб. / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Видання друге, змінене та доповнене. Харків: Право, 2023. 498 с.
3. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. 2-е вид., доп. і переробл. К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с.
4. Правові системи сучасності: навчальний посібник для магістрів права / Відп. ред. Ю.С. Шемчушенко. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 492 с.
5. Гришко Л.М. Основні напрямки модернізації державного ладу в монархіях Арабського Сходу. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. Вип. 3. С. 29–38.
6. Рудик А.О. Формування інституту ту політичної відповідальності глави держави в арабських монархіях. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін*. 2020. 22(28), 81–88. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pnspd/article/view/870>.
7. Веннікова В.В., Колосов І.В. Напрямки реформування галузі трудового права у Катарі: порівняльно-правове дослідження. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 155. С. 76–88.
8. Tahiev Akif. The Shi'i Islamic Martyrdom Narratives of Imam al-Husayn (by Muhammad-Reza Fakhri-Rohani). *American Journal of Islam and Society*, 40 (3-4). 2023. 184–190.
9. Коломієць Ю.М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Навчальний посібник. Харків, 2000. 96 с.
10. Сухонос В.В. Методологічні проблеми дослідження монархічної форми правління: термінологія і класифікація постіндустріальної епохи. *Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнародної наук. конференції (13-14 грудня 2002 р., Харків, Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого; Академія правових наук України)*. Харків: Право, 2003. С. 165–169.
11. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Монографія. К.: Юридична фірма «Салком», Юрінком Інтер, 2005. 560 с.
12. Constitution of Qatar 2003. *Constitute*. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Qatar_2003.